

ზეგავლენით ვაჭრობის პრობლემატური ასპექტები საქართველოსა და ევროპული ქვეყნების შედარებით-სამართლებრივი ანალიზის ჩრილში

წინამდებარე სტატიაში განხილულია ზეგავლენით ვაჭრობის ინსტიტუტის სამართლებრივი ასპექტები ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციისა“ და რამდენიმე ევროპული ქვეყნის კანონმდებლობის ანალიზის ჩრილში. ამ კუთხით სტატიაში გაანალიზებულია ევრო საბჭოს კონვენციაში მოცემული ზეგავლენით ვაჭრობის ქმედების ძირითადი საკანონმდებლო ჩარჩო, მისი მოქმედების სამართლებრივი ფარგლები და თითოეული სახელმწიფოს ეროვნულ სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობაში მისი იმპლემენტაციის მნიშვნელობა. ამდენად, ამ კუთხით სტატიაში დეტალურადაა გაანალიზებული საქართველოს, ესპანეთის, საფრანგეთის, ბელგიისა და უნგრეთში არსებული ზეგავლენით ვაჭრობის ინსტიტუტის ძირითადი ელემენტები და ასევე განხილულია ევროპის საბჭოს კონვენციასთან მათი თავსებადობის საკითხები. ასევე, შედარებითსამართლებრივი ანალიზის ჩრილში განხილულია საქართველოსა და ზემოთხსენებული ევროპული ქვეყნების ზეგავლენით ვაჭრობის ინსტიტუტის განმასხვავებელი სამართლებრივი ელემენტები. ზეგავლენით ვაჭრობა, როგორც, პირადი ურთიერთობის გამოყენებით, მოხელეებზე არამართლზომიერი ზემოქმედების განხორციელების ერთგვარი ბერკეტი ქმნის კორუფციულ ფონს იმდენად, რამდენადაც ამ ქმედებით მოქალაქეების თვალში ილახება სახელმწიფო უწყებების პრესტიჟი და მათდამი ნდობის ხარისხი. სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლებზე ზემოქმედების განხორციელების ასპექტში, ზეგავლენით ვაჭრობა გარკვეულწილად ემსგავსება ლობისტურ საქმიანობას, სწორედ ამ მოტივით ბევრმა ევროპულმა ქვეყანამ უარი თქვა ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციაზე. ამდენად, ამ ასპექტში დეტალურადაა გაანალიზებული ზეგავლენით ვაჭრობისა და ლობისტური საქმიანობების ურთიერთმიმართების საკითხი. საბოლოოდ კი, შედარებითსამართლებრივი და სისტემური ანალიზის ჩრილში შეფასდა ზეგავლენით ვაჭრობის ძირითადი სამართლებრივი ელემენტები და ასევე მკაფიო ზღვარი გაივლო აღნიშნულ ინსტიტუტსა და სხვა ისეთი სახის მომიჯნავე კანონიერ საქმიანობებს შორის როგორცაა მაგალითად, ლობიზმი, იურიდიული ან სხვა სახის მომსახურება და სხვა საკონსულტაციო საქმიანობები.

საკვანძო სიტყვები: მოხელე, პასიური ზეგავლენა, აქტიური ზეგავლენა, სამსახურებრივი ავტორიტეტი, ლობიზმი.

1. შესავალი

წინამდებარე სტატიაში, საქართველოსა და რამდენიმე ევროპული ქვეყნის კანონმდებლობის ანალიზის ჩრილში, განხილულია ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის ძირითადი იურიდიული ასპექტები. კერძოდ, მისი არსი, სამართლებრივი ბუნება, ასევე ზეგავლენით ვაჭრობის ინსტიტუტის ურთიერთმიმართება მექრთამეობასა და კანონით აღიარებულ ლობისტურ საქმიანობასთან.

ცნობილია, რომ ზეგავლენით ვაჭრობა ახალი ნორმაა კორუფციულ დანაშაულთა რიგებში. მართალია, იგი თავისი არსითა და გამოვლინების ფორმებით, არ წარმოადგენს კორუფციული დანაშაულის კლასიკურ სახეს, თუმცა, სახელმწიფო ხელისუფლების

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, მონვეული ლექტორი, ადვოკატი.

წარმომადგენლებზე არამართლზომიერი ზეგავლენის განხორციელების შესაძლებლობის თვალსაზრისით, ქმნის სახელმწიფო აპარატის პრესტიჟის შელახვისა და მისი ეფექტური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლის სერიოზულ საფრთხეს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ზეგავლენით ვაჭრობა, როგორც მოხელეების არამართლზომიერი ზემოქმედების ქვეშ მომქცევი ერთგვარი ბერკეტი, გვევლინება ადმინისტრაციული რესურსების არამართლ-ზომიერად გამოყენების ერთ-ერთ მთავარ იარაღად. ამდენად, ზეგავლენით ვაჭრობა, თავისი ფუნქციური დანიშნულებით, ნამდვილად ქმნის კორუფციულ ფონს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის მიზანშეწონილობის დასადგენად, უპირველესად უნდა შეფასდეს აღნიშნული დანაშაულის იურიდიული ბუნება და მის მიერ დასაცავი სამართლებრივი სიკეთეების მნიშვნელობა. სწორედ ზეგავლენით ვაჭრობის ინსტიტუტის სიახლიდან გამომდინარე, ბევრ ევროპულ ქვეყანაში დღემდე კვლავაც აქტუალურია როგორც ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის მიზანშეწონილობის, ასევე უკვე კრიმინალიზებული ამ ნორმის ურთიერთმიმართების საკითხი მექრთამეობასა და ლობისტურ საქმიანობებთან.

2. ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობის ანალიზი საქართველოსა და ევროპული ქვეყნების კანონმდებლობის მიხედვით

ევროპის საბჭოს 1999 წლის „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლის თანახმად, „ყოველმა მხარემ უნდა მიიღოს ისეთი საკანონმდებლო და სხვა ზომები, რომლებიც შეიძლება იყოს საჭირო ქვეყნის შიდა სამართალში იმ ქმედების სისხლის სამართლებრივ დანაშაულად დასადგენად, რომელიც გამოიხატება განზრახ, პირდაპირ ან არაპირდაპირ, რაიმე გაუმართლებელი უპირატესობის მიცემაში, ან ამ უპირატესობის მიცემის დაპირებაში ან შეთავაზებაში მისთვის ვინც ასაბუთებს ან ადასტურებს, რომ მას შეუძლია მოახდინოს უარყოფითი გავლენა მე-2, 4, 5, 6 და მე-9, 10, 11 მუხლებში აღნიშნული პირების მიერ გადანყვეტილების მიღებაზე, იმის მიუხედავად ეს გაუმართლებელი უპირატესობა ემსახურება ასეთ პირს, თუ ვინმე სხვას. ასევე ამგვარ გავლენასთან მიმართებაში ასეთი უპირატესობის მოთხოვნა, მიღება ან თანხმობა ამგვარი უპირატესობის შეთავაზებაზე ან დაპირებაზე, მიუხედავად იმისა, ეს გავლენა განხორციელდა თუ არა, ან ამგვარ გავლენას შეიძლება თუ არა მოჰყვეს წინასწარ განზრახული შედეგები“.

ზემოაღნიშნული მუხლის საფუძველზე 2006 წლის 25 ივლისის საქართველოს კანონის შესაბამისად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა 339¹ მუხლი – ზეგავლენით ვაჭრობა. „დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური (მოხელესთან დაახლოებული პირი), ისე იურიდიული პირი. ამასთანავე, ფიზიკურ პირში მხოლოდ კერძო პირი უნდა ვიგულისხმოდ და არა საჯარო მოხელე, რომელიც იყენებს თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას.“¹ „სსკ-ის 339¹ მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით დაინტერესებულია პირი, ვისაც ესაჭიროება ზეგავლენა საკუთარი ან სხვა პირის ინტერესებისათვის, პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფულს, ფასიან ქალაქს ან სხვა რაიმე არამართლზომიერ უპირატესობას ჰპირდება, სთავაზობს ან ანიჭებს ზეგავლენით მოვაჭრეს.“²

¹ ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი მე-2, მეშვიდე გამოც., თბ., 2020, 410.

² იქვე, 411.

სსკ-ის 339¹ მუხლის მეორე ნაწილით პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე ის პირია, რომელიც ამტკიცებს ან ადასტურებს, რომ მას შეუძლია არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ გადანყვეტილების მიღებაზე. ასეთი პირები შეიძლება იყვნენ: მოხელის ოჯახის წევრები, ნათესავები, მეგობრები. „კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ ევროკონვენციის მიხედვით, პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა გულისხმობს იმას, რომ პირი, რომელიც სარგებლობს რეალური ან სავარაუდო გავლენით მესამე პირებზე, ზეგავლენის მოხდენის სანაცვლოდ ითხოვს ან იღებს დაუსაბუთებელ პრივილეგიებს.“³ აქვე უნდა გაანალიზდეს, თუ რას ნიშნავს რეალური და სავარაუდო ზეგავლენა. „რეალური ზეგავლენა სახეზეა მაშინ, როდესაც პირი, მოხელესთან არსებული ახლო და მტკიცე ურთიერთობიდან გამომდინარე, დარწმუნებულია, რომ მოხელე მის თხოვნას აუცილებლად მიიღებს მხედველობაში. სავარაუდო ზეგავლენა სახეზეა მაშინ, როდესაც პირს იმედი აქვს, ვარაუდობს (თუმცა, დარწმუნებული არაა), რომ იგი შეძლებს მოხელეზე ზეგავლენის მოხდენას. თუმცა, თუ იგი ამას ვერ მოახერხებს, ამ შემთხვევაშიც ჩაითვლება პასიური ზეგავლენით მოვაჭრედ, ვინაიდან მას მოხელესთან რეალურად ჰქონდა გარკვეული სახის ურთიერთობა, რამაც მას მოხელეზე ზეგავლენის მოხდენის იმედი მისცა.“⁴

როგორც აღინიშნა, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ერთი მუხლის შემადგენლობის ფარგლებში ითვალისწინებს ზეგავლენით ვაჭრობის ორივე სახეს, კერძოდ, როგორც აქტიურ (მუხლის პირველი ნაწილი), ასევე პასიურ ზეგავლენას (მუხლის მე-2 ნაწილი).

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესოა საფრანგეთის მიდგომა. კერძოდ, საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 432-11 მუხლის მეორე პუნქტით დასჯადაა გამოცხადებული საჯარო მოსამსახურის მიერ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა, 433 – 2 მუხლით კი ისჯება ჩვეულებრივი სუბიექტის (კერძო პირის) მიერ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა. 433 – 1 მუხლში მოცემულია აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობა ჩადენილი საჯარო მოსამსახურის მიერ, ხოლო ამავე მუხლის მეორე პუნქტით კი – აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობა ჩადენილი კერძო პირის მიერ.

როგორც ვხედავთ, ცალკე მუხლებით არის გათვალისწინებული საჯარო მოხელის მიერ აქტიური და პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის ჩადენა და სასჯელიც ბევრად მკაცრია. 432–11 მუხლის მეორე პუნქტის მიხედვით პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის დისპოზიცია ფორმულირებულია შემდეგნაირად: „იმ პირების მიერ, რომლებიც ახორციელებენ საჯარო უფლებამოსილებას, ასრულებენ საჯარო მოვალეობებს ან იმყოფებიან არჩევით საჯარო თანამდებობაზე, შემონირულობების, საჩუქრების თუ სხვა უპირატესობების პირდაპირ თუ ირიბად მოთხოვნა ან ამგვარი სახის შემოთავაზებებსა და დაპირებებზე დათანხმება საკუთარი თუ სხვისი ინტერესების სასარგებლოდ, იმის სანაცვლოდ, რომ ისინი განახორციელებენ თავიანთ სავარაუდო ან რეალურ ზეგავლენას საჯარო ხელისუფლებაზე/მოხელეზე დასაქმების, კონტრაქტების ან სხვა ნებისმიერი სახის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით.“⁵

³ იქვე, 411-412.

⁴ გამბიტაშვილი გ., მექრთამეობისა და ზეგავლენით ვაჭრობის გამიჯვნის პრობლემატური ასპექტები, ჟურნ. „სამართლის მაცნე“, #4, თბ., 2021, 130.

⁵ Penal Code of France, 22/07/1992, <https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/french_penal_code_html/french_penal_code.pdf> [20/05/2023].

ამდენად, საჯარო მოხელის სტატუსის, საზოგადოებრივ თუ სამსახურებრივ სფეროში კეთილსინდისიერად მოქცევის მომეტებული პასუხისმგებლობის გათვალისწინებით, ფრანგული კანონმდებლობით გაორმაგებულია დაკისრებული სასჯელის სიმძიმეც.

ანალოგიურადაა გადანყვეტილი სასჯელის საკითხი საჯარო მოხელისა და კერძო პირის მიერ აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობის შემთხვევაშიც. მიმაჩნია, რომ საფრანგეთის კანონმდებლის აღნიშნული მიდგომა სამართლიანია, ვინაიდან საჯარო მოხელეს, მასზე დაკისრებული სამსახურებრივი პასუხისმგებლობისა და სახელმწიფოს მხრიდან მასზე მაღალი ნდობის გამოცხადების გათვალისწინებით, კანონიერად მოქმედების ბევრად მეტი ხარისხის სამართლებრივი ვალდებულება აკისრია კერძო პირთან შედარებით. აქედან გამომდინარე, მოხელისა და ჩვეულებრივი სუბიექტის მიერ აღნიშნული ქმედების ჩადენის შემთხვევაში, მოხელესთან მიმართებით კანონმდებლობით მკაფიოდ უნდა იყოს რეგლამენტირებული უფრო მკაცრი სასჯელი. ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლის სისტემური და ლოგიკური განმარტებიდან ცალსახად გამომდინარეობს, რომ აქტიური და პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე შეიძლება იყოს როგორც ჩვეულებრივი სუბიექტი – კერძო პირი, ასევე სპეციალური სუბიექტი – საჯარო მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. ამდენად, სისხლის სამართლის თეორიასა და პრაქტიკაში პრობლემატურია და რამდენადმე განსხვავებულადაა განხილული პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის სუბიექტად მოხელის მიჩნევის საკითხი.

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის ამსრულებლად „მოხელე მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება მოვიაზროთ, თუკი ის არ იყენებს სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ან სამსახურებრივ ავტორიტეტს, არამედ იყენებს პირად ურთიერთობას, ზეგავლენას ახდენს სხვა მოხელეზე და სწორედ ამგვარი ზეგავლენის სანაცვლოდ (საფასურად) მიღებული აქვს დანაშაულის საგანი აქტიური ზეგავლენით მოვაჭრისგან.“⁶

„ამდენად, უნდა აღინიშნოს, რომ როდესაც საქმეში ფიგურირებს მოხელე, ეს უპირობოდ არ უნდა ჩაითვალოს მის მიერ თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებად და, შესაბამისად, ეს ვითარება არ უნდა ვაქციოთ თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენების პრეზუმფციად. ამ შემთხვევაშიც, ქმედების სწორად კვალიფიკაციისათვის, უნდა დადგინდეს, მოხელე დანაშაულებრივი ქმედების განსახორციელებლად სხვა მოხელეზე თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებით ახდენს არამართლზომიერ ზეგავლენას, თუ პირადი ხასიათის ურთიერთობიდან გამომდინარე. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, მოხელე უნდა ჩაითვალოს კერძო პირად, დანაშაული კი უნდა დაკვალიფიცირდეს ზეგავლენით ვაჭრობის მუხლით.“⁷

ანალოგიურადაა გადანყვეტილი აღნიშნული საკითხი უნგრეთშიც. კერძოდ, უნგრეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობის თანახმად, პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის ჩამდენი სუბიექტი არ არის შეზღუდული, იგი შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, მათ შორის საჯარო მოხელეც, რომელიც ამტკიცებს, რომ მას შეუძლია არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენა სხვა საჯარო მოხელეზე აქტიური ზეგავლენით მოვაჭრის სასარგებლო გადანყვეტილების

⁶ ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი მე-2, მე-7 გამოც., თბ., 2020, 413.

⁷ გამხიტაშვილი გ., მექრთამეობისა და ზეგავლენით ვაჭრობის გამიჯვნის პრობლემატური ასპექტები. ჟურნ. „სამართლის მაცნე“, #4, თბ., 2021, 131-132.

მიღების მიზნით.⁸ თუმცა, თუ საჯარო მოხელე მოითხოვს ან მიიღებს არამართლზომიერ უპირატესობას, რათა მის დაქვემდებარებაში მყოფ მოხელეს მისცეს დავალება სხვა პირის ინტერესების სასარგებლო გადანყვეტილების მიღებასთან დაკავშირებით, მაშინ მისი ქმედება შეფასდება პასიურ მექრთამეობად,⁹ რადგან ამ შემთხვევაში მოხელე იყენებს მის სამსახურებრივ ავტორიტეტს და არა სხვა მოხელესთან მის პირად დამოკიდებულებას.

აღნიშნული საკითხი საქართველოსგან განსხვავებულად წესრიგდება საფრანგეთში. კერძოდ, ფრანგულ იურიდიულ დოქტრინაში განმარტავენ, რომ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის შემთხვევაში, საჯარო მოხელე თავისი „კლიენტისათვის“ სასურველი გადანყვეტილების მიღების პროცესში არ მოქმედებს მისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ფარგლებში, არამედ – მის გარეთ. ის უბრალოდ იყენებს თავის პროფესიულ (სამსახურებრივ) პოზიციას ან სოციალურ სტატუსს სხვა თანამდებობის პირზე ზემოქმედების მოსახდენად, სწორედ იმ გადანყვეტილების მიღების მიზნით, რომელსაც იგი ვერ მიიღებს თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ფარგლებში. ფრანგი მეცნიერები თვლიან, რომ ზეგავლენის გამყიდველ საჯარო მოხელეს, მისი სამსახურებრივი ფუნქცია-მოვალეობების ფარგლებში, მისი „კლიენტის“ სასარგებლო გადანყვეტილების მიღების ფაქტობრივი შესაძლებლობა არ გაჩნია, ამდენად, იგი იყენებს თავის სტატუსს ან მეგობრული/პირადი ხასიათის ურთიერთობას გადანყვეტილების მიმღებ მოხელეზე არამართლზომიერი ზემოქმედების მოსახდენად.¹⁰

ამდენად, ფრანგული კანონმდებლობით მოხელის მიერ, არა მხოლოდ პირადი ხასიათის ურთიერთობის, არამედ როგორც თავისი სამსახურებრივი ავტორიტეტის, სოციალური სტატუსის, როგორც ერთგვარი ბერკეტის, გამოყენება სხვა მოხელეზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით, კვალიფიცირდება პასიურ ზეგავლენით ვაჭრობად. „ხოლო პასიური მექრთამეობის დროს კი მოხელე ვაჭრობს უშუალოდ მისი სამსახურებრივი უფლებამოსილებით, ფუნქციებით.“¹¹ ამდენად, მექრთამეობად დაკვალიფიცირდება მხოლოდ ისეთი შემთხვევა, როდესაც ქრთამის მიმცემის სასარგებლო გადანყვეტილების მიღება დამოკიდებულია მოხელის მიერ მისი სამსახურებრივი ფუნქციიდან გამომდინარე კონკრეტული ქმედების განხორციელებაზე ან მისგან თავის შეკავებაზე. აღნიშნულ მუხლში საუბარი არ არის მოხელის მიერ სამსახურებრივი ავტორიტეტის გამოყენებაზე სხვა მოხელესთან მიმართებით. შესაბამისად, ფრანგული კანონმდებლობით მოხელის მიერ სამსახურებრივი ავტორიტეტის გამოყენებით სხვა მოხელეზე ზემოქმედების განხორციელება სხვა პირისათვის სასურველი გადანყვეტილების მიღების მიზნით შეფასდება პასიურ ზეგავლენით ვაჭრობად.

მიმაჩნია, რომ აღნიშნული მიდგომით უსაფუძვლოდ იზღუდება მექრთამეობის არსი და მისი სამართლებრივი ფარგლები. კერძოდ, „ქრთამის აღების კრიმინალიზაციით სახელმწიფოს სურს, რომ მოხელეებისათვის მიკუთვნებული სამსახურებრივი მდგომარეობა მოხმარდეს მხოლოდ სახელმწიფოს კანონიერ ინტერესებს და იგი არ იქცეს მოხელეთა გამდიდრების წყაროდ. ესე იგი აქ აქცენტი გადატანილია იმაზე, რომ მოხელემ „არ ივაჭროს“

⁸ Hollan M., Trading in Influence: Requirements of the Council of Europe Convention and the Hungarian Criminal Law, Acta Juridica Hungarica, Vol. 52, No.3, 2011, 244.

⁹ იქვე.

¹⁰ Philipp J., The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws, University of the Western Cape, 2009, 36.

¹¹ იქვე.

თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობით¹². რაც, თავის მხრივ, გულისხმობს მოხელის მიერ როგორც თავის უშუალო ფუნქცია-მოვალეობებში შემავალ ქმედებათა განხორციელება/არგანხორციელების საკითხს, ასევე მოხელის მიერ მისი სამსახურებრივი მდგომარეობიდან განპირობებული სტატუსის ბოროტად გამოყენებას სხვა მოხელეებზე არამართლზომიერი ზეგავლენის მოხდენის მიზნით. ზეგავლენით ვაჭრობისას კი პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე სხვა მოხელეზე ზეგავლენის განხორციელებისას, სრულად დისტანცირებულია თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილებებისგან, იგი სხვა მოხელესთან მიმართებით მანიპულირებს მხოლოდ პირადი ურთიერთობით.

მოხელის მიერ სამსახურებრივი ავტორიტეტი/სტატუსით სპეკულირება კი სწორედ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენების ერთ-ერთი ხერხია, ვინაიდან ამ დროს სხვა მოხელე ზეგავლენის ქვეშ ექცევა არა ამ მოხელესთან არსებული ახლო დამოკიდებულების გამო, არამედ მხოლოდ – მისი სამსახურიდან განპირობებული სტატუსის შედეგად. ამ შემთხვევაში სახეზეა სწორედ მოხელის მიერ ფულის ან სხვა არამართლზომიერი უპირატესობის სანაცვლოდ, სხვა პირის ინტერესების სასარგებლოდ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენების ფაქტი, რაც, თავის მხრივ, შეიცავს პასიური მექრთამეობის აშკარა ნიშნებს.

პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის სუბიექტთან დაკავშირებით განსხვავებული მიდგომა ბელგიაში. მიუხედავად იმისა, რომ ბელგიის კანონმდებელი ზეგავლენით ვაჭრობის ინსტიტუტზე მუშაობისას შთაგონებული იყო საფრანგეთის ანტიკორუფციული კანონმდებლობით, საბოლოოდ მაინც დასჯადად არ იქნა გამოცხადებული კერძო პირის მიერ ზეგავლენით ვაჭრობა. კერძოდ, პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის სუბიექტი არის სპეციალური – იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ საჯარო მოხელე. მაგალითად, თუ კერძო პირი მესამე პირისაგან მიიღებს რაიმე სახის არამართლზომიერ უპირატესობას მოხელეზე ზეგავლენის მოხდენის სანაცვლოდ, აღნიშნული შემთხვევა არ შეფასდება პასიური ზეგავლენით ვაჭრობად, **მხოლოდ იმის გამო, რომ კერძო პირმა და არა საჯარო მოხელემ ივაჭრა თავისი ზეგავლენით.**¹³ ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით კი აღნიშნული პირის ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 339 პრიმა მუხლით, როგორც პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა. აღნიშნული საკითხის ღიად დატოვება საკმაოდ მწვავე კამათის საგანი გახდა ბელგიურ სამეცნიერო წრეებში. ამის საპასუხოდ ბელგიის სენატმა 2008 წლის 14 იანვარს შეიმუშავა კანონპროექტი, რომლითაც ასევე დასჯადი ხდებოდა კერძო პირის მიერ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა და აღნიშნული კანონპროექტი განსახილველად გადაეგზავნა წარმომადგენელთა პალატას. შემუშავებული კანონპროექტი მიზნად ისახავდა ბელგიის ეროვნული კანონმდებლობის ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციასთან“ შესაბამისობაში მოყვანას. აღნიშნული კანონპროექტის განმარტებითი ბარათი პირდაპირ უთითებდა ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლზე, რომლითაც, ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად, დასჯადად არის გამოცხადებული პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა ჩადენილი ნებისმიერი სუბიექტის, როგორც კერძო პირის, ასევე მოხელის მიერ. წარმომადგენელთა პალატა კი მიიჩნევს, რომ კერძო

¹² გამხიტაშვილი გ., მექრთამეობისა და ზეგავლენით ვაჭრობის გამიჯვნის პრობლემატური ასპექტები. ჟურნ. „სამართლის მაცნე“, #4, თბ., 2021, 135.

¹³ Philipp J., The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws, University of the Western Cape, 2009, 44.

პირების მიერ ზეგავლენით ვაჭრობის ქმედებების კრიმინალიზაციის შემთხვევაში საფრთხე შეექმნება ლობიზმის კანონიერი სახეობების განხორციელების პროცესს.¹⁴ სწორედ აღნიშნული საფუძვლიდან გამომდინარე სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯადად არ არის გამოცხადებული კერძო პირების მიერ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა ანუ ეს კანონპროექტი უარყოფილ იქნა.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლი ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯად ქმედებად აცხადებს აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობას, ზოგიერთ ევროპულ ქვეყანაში აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობა მაინც არ მიიჩნევა დანაშაულად. მაგალითად, ესპანეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობით კრიმინალიზებული არ არის აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობა. ამ საკითხთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია ევროპის საბჭოს მიერ დაფუძნებული „სახელმწიფოთა ჯგუფი კორუფციის წინააღმდეგ“ (შემდგომში მოხსენიებული როგორც – GRECO) შემფასებელთა ჯგუფის მიერ უნგრეთის ხელისუფლებისათვის გაცემული რეკომენდაცია აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის თაობაზე. კერძოდ, GRECO-ს შემფასებელთა ჯგუფმა ცალსახად განმარტა, რომ „არამართლზომიერი უპირატესობა შეთავაზებული ან გადაცემული უნდა იყოს არა მოხელისათვის, არამედ იმ პირისათვის, რომელიც აცხადებს, რომ მოხელესთან არსებული მისი რეალური თუ სავარაუდო ურთიერთობის გათვალისწინებით, შეუძლია გავლენა მოახდინოს საჯარო მოხელის ქმედებებზე. ამდენად, ანგარიშში ცალსახად აღინიშნა, რომ აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის არარსებობის პირობებში, უნგრეთის სისხლის სამართლის კოდექსი არ იყო სრულ შესაბამისობაში ევროპის საბჭოს აღნიშნული კონვენციის მე-12 მუხლთან.¹⁵

GRECO-ს შემფასებელმა კომისიამ ასევე აღნიშნა, რომ აქტიური მექრთამეობა შეიძლება მოიცავდეს მხოლოდ ისეთ სიტუაციას, როდესაც პასიური ზეგავლენით მოვაჭრის საშუალებით გადაეცემა ქრთამის საგანი მოხელეს. ეს შემთხვევა ცალსახად აქტიური მექრთამეობაა. თუმცა, ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლში ცალსახადაა აღნიშნული, რომ ზეგავლენით ვაჭრობა არ გულისხმობს პასიური ზეგავლენით მოვაჭრის მიერ მოხელეზე ზეგავლენის განხორციელებას ქრთამის საგნის მეშვეობით,¹⁶ აღნიშნული შემთხვევა მიიჩნევა კლასიკური სახის მექრთამეობად.

ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლით დადგენილი ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობის ძირითადი ნიშნების მიუხედავად, ზოგიერთ ევროპულ ქვეყანაში მაინც გვხვდება კლასიკური ზეგავლენით ვაჭრობისათვის უჩვეულო ქმედებათა აღნიშნულ დანაშაულად აღიარების შემთხვევები, რომელთაგან ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითია ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 428-ე და 429-ე მუხლები. კერძოდ, ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 428-ე მუხლით, რომლის თანახმადაც „სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯადადაა გამოცხადებული ისეთი ქმედება, როდესაც საჯარო მოხელე სხვა საჯარო მოხელესთან მიმართებით სარგებლობს თავისი

¹⁴ Philipp J., *The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws*. University of the Western Cape, 2009, 44.

¹⁵ Hollan M., *Trading in Influence: Requirements of the Council of Europe Convention and the Hungarian Criminal Law*, Acta Juridica Hungarica, #52, No.3, 2011, 245.

¹⁶ იქვე.

თანამდებობით, ნებისმიერი იერარქიული მდგომარეობითა თუ პირადი ურთიერთობით, რათა აღნიშნულ პირს მიაღებინოს მისთვის ან მესამე პირისათვის ეკონომიკური სარგებლის მომტანი გადაწყვეტილება.¹⁷ ანალოგიური შინაარსის შემცველია 429-ე მუხლი, თუმცა იმ განსხვავებით, რომ ამ შემთხვევაში ქმედების სუბიექტი არის კერძო პირი.¹⁸

ზემოაღნიშნულ მუხლებში გათვალისწინებული ქმედებები, თავიანთი შინაარსითა და გამოვლენის ფორმებით, რამდენადმე განსხვავდებიან კლასიკური ზეგავლენით ვაჭრობისაგან. კერძოდ, როგორც უკვე აღინიშნა, ამ შემთხვევაში საჯარო მოხელე ან კერძო პირი, იყენებს რა თავის უპირატეს მდგომარეობას და პირდაპირ ზეგავლენას ახდენს მოხელეზე, მისთვის ან **სხვა პირისათვის** მატერიალური სარგებლის მომტანი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ 428-ე და 429-ე მუხლებით გათვალისწინებული ქმედების დროს მნიშვნელობა არა აქვს, მიიღო თუ არა დამნაშავემ მესამე პირისაგან რაიმე სარგებელი ან თუ მიიღო ასეთი დაპირება მესამე პირისაგან.

ამასთან დაკავშირებით, ესპანურ სისხლის სამართლის დოქტრინაში აღნიშნავენ, რომ მოცემული მუხლების ზეგავლენით ვაჭრობად დასათაურება ნარმოადგენს სამართლებრივ შეცდომას.¹⁹

ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით მოხელის მიერ 428-ე მუხლში აღწერილი ქმედების ჩადენა ცალსახად არ შეფასდება პასიური ზეგავლენით ვაჭრობად, რადგან, განსახილველ შემთხვევაში, მოხელის მიერ მესამე პირის ინტერესების სასარგებლოდ სხვა მოხელეზე ზეგავლენის მოხდენა ხორციელდება არა აუცილებლად მესამე პირის მიერ შეთავაზებული ან მის მიერ მოთხოვნილი რაიმე სახის სარგებლის/უპირატესობის პირობით, არამედ, შესაძლებელია, მოხელის უშუალო და დამოუკიდებელი ნებიდან გამომდინარე. შესაბამისად, აქ აუცილებლად სახეზე არაა მოხელის მიერ თავისი ზეგავლენით ვაჭრობის, მისი სხვა მოხელეზე ზემოქმედების ბერკეტის მესამე პირზე „გაყიდვის“ ფაქტი. ქმედების ზეგავლენით ვაჭრობის დანაშაულად კვალიფიკაციისათვის კი აუცილებელია, რომ სახეზე იყოს მოხელის მიერ თავისი ზეგავლენის, სხვა პირებზე ზემოქმედების ფაქტობრივი შესაძლებლობის, ვაჭრობის ობიექტად ქცევის ფაქტი.

აქედან გამომდინარე, ქართულ სამართლებრივ რეალობაში მოხელის ან სხვა კერძო პირის მიერ აღნიშნული ქმედების ჩადენა დაკვალიფიცირდება ზეგავლენის ქვეშ მოქცეული მოხელის მიერ უშუალოდ ჩადენილ დანაშაულში თანამონაწილეობად. თავის მხრივ, თანამონაწილეობა კი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მეორე მოხელის მიერ ჩადენილია დანაშაული და არა დისციპლინური გადაცდომა. ხოლო თუ ზეგავლენის ქვეშ მოქცეული მოხელე ჩაიდენს დისციპლინურ გადაცდომას, ამ შემთხვევაში, საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე, ზეგავლენის განმარტებული მოხელის ქმედება შეიძლება შეფასდეს დისციპლინურ გადაცდომად. იმ შემთხვევაში კი, თუ იგი ვერ მოახდენს მოხელეზე ზემოქმედებას (ნარუმატებელი ნაქეზება), იგი შეიძლება პასუხისგებაში მიეცეს კონკრეტული დანაშაულის მომზადებისათვის. უკეთეს ზეგავლენის ქვეშ მოქცეულ მოხელეს ჯერ არ

¹⁷ Criminal code of Spain, 23/11/1995, <https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf> [10.05.2023].

¹⁸ Criminal code of Spain, 23.11.1995, <https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf> [10.05.2023].

¹⁹ *Philipp J.*, The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws, University of the Western Cape, 2009, 39.

ჩაუდენია დანაშაული, ამ შემთხვევაში მოხელე პასუხს აგებს როგორც თანამონაწილე ამ დანაშაულის მომზადების ან მცდელობის სტადიაზე.

მეტი თვალსაჩინოებისათვის განვიხილოთ შემდეგი მაგალითი: უზენაესი სასამართლოს მოსამართლემ თავის მეგობარს, რომელიც იყო ერთ-ერთი მუნიციპალიტეტის საკრებულოს თავმჯდომარე, სთხოვა მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთის სიმბოლურ ფასად მიყიდვა თავისი ნათესავისათვის. საკრებულოს თავმჯდომარემ ხათრი ვერ გაუტეხა მეგობარს და მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთი ერთ-პიროვნულად, სიმბოლურ ფასად, ანუ ფაქტობრივად უსასყიდლოდ, გაასხვისა აღნიშნულ პირზე. მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით კი აღნიშნული საკითხი უნდა გადაწყვეტილიყო კოლეგიურად, შესაბამისი კომისიის მიერ და ამავდროულად უძრავი ქონება უნდა გასხვისებულიყო რეალურად არსებულ საბაზრო და არა სიმბოლურ ფასად.

განსახილველ შემთხვევაში, საკრებულოს თავმჯდომარის ქმედება, საქმის ფაქტობრივი გარემოების მიხედვით, დაკვალიფიცირდება გაფლანგვად, რომელიც ჩადენილია სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (სსკ-ის 182-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი), ხოლო უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე კი პასუხს აგებს აღნიშნულ დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის, კერძოდ კი, წამქეზებლობისათვის (სსკ-ის 25; 182-ე მუხლის „დ“ ქვეპუნქტი) ან/და დაკვალიფიცირდება სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებად (333-ე მუხ.), ხოლო ზეგავლენის მომხდენი მოხელისა – ამ დანაშაულში თანამონაწილეობად, კერძოდ კი, წაქეზებად. ესპანური სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად კი მოსამართლის ქმედება შეფასდებოდა პასიურ ზეგავლენით ვაჭრობად და იგი დაისჯებოდა ზემოთგანხილული 428-ე მუხლით.

ხსენებული 428-ე და 429-ე მუხლების გარდა, ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 430-ე მუხლში მოცემულია კლასიკური პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობა. კერძოდ, აღნიშნული მუხლის თანახმად „პასიური ზეგავლენით მოვაჭრედ ითვლება პირი, რომელიც მოითხოვს საჩუქარს ან ნებისმიერი სახის მატერიალურ ანაზღაურებას ან დათანხმდება მესამე პირის მიერ შეთავაზებულ ფინანსურ სარგებელს, მესამე პირის სასარგებლო გადაწყვეტილების მისაღებად მოხელეზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით.“²⁰

როგორც უკვე აღინიშნა, ესპანური სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დასჯადად არ არის გამოცხადებული აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობა. ქართული სისხლის სამართლის კოდექსისგან განსხვავებით, რომელშიც ზეგავლენით ვაჭრობის საგნად ასევე მითითებულია არამართლზომიერი უპირატესობა, აღნიშნულ შემთხვევაში ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობაში დანაშაულის საგნად გათვალისწინებულია მხოლოდ მატერიალური ფასეულობები და არაფერი არ არის ნათქვამი არამატერიალური სახის სიკეთეებზე.

აქედან გამომდინარე, ესპანეთის სასამართლო პრაქტიკაში პრობლემურია მოხელის მიერ არამატერიალური სიკეთეების მოთხოვნის ან მის მიერ შეთავაზებაზე თანხმობის შემთხვევათა აღნიშნული მუხლის ფარგლებში მოთავსების საკითხი. კერძოდ, პირმა მოხელეს შესთავაზა მისი (მოხელის) მეუღლის დასაქმება, თუ იგი თავისი ზეგავლენის გამოყენებით, სხვა მოხელეს დაარწმუნებდა მისთვის სასიკეთო გადაწყვეტილების მიღებაში, მოხელე დასთანხმდა აღნიშნულ შეთავაზებას.

²⁰ Criminal Code of Spain, 23/11/1995, <https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf> [10.05.2022].

განსახილველ შემთხვევაში უზენაესი სასამართლო მსჯელობდა იმის თაობაზე, თუ რამდენად შეიძლება ჩათვლილიყო მეუღლის დასაქმება ზეგავლენით ვაჭრობის საგნად, ვინაიდან როგორც აღინიშნა, მოცემული დანაშაული ითვალისწინებს მოხელისათვის მხოლოდ პირდაპირი სახის მატერიალური სარგებლის შეთავაზებას. საბოლოოდ, უზენაესი სასამართლო გასცდა მუხლში მოცემული მატერიალური სიკეთის სამართლებრივ ფარგლებს და განმარტა, რომ დეფინიცია, ნებისმიერი სახის ანაზღაურება, იძლევა ფართო ინტერპრეტაციის საშუალებას და მოიცავს ნებისმიერი სახის სარგებელს, რომელიც, თავის მხრივ, ასევე სცილდება სარგებლის ეკონომიკურ ხასიათს.²¹

ამდენად, სასამართლო პრაქტიკამ ზეგავლენით ვაჭრობის დანაშაულის საგნად მიიჩნია ასევე არამატერიალური სახის სიკეთე. აღნიშნული მიდგომა სწორია და ცალსახად მიესადაგება საერთაშორისო სამართალში დადგენილ სტანდარტებს. კერძოდ, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2004 წლის კორუფციის წინააღმდეგ კონვენციაში მოცემულია ზეგავლენით ვაჭრობის ცნება,²² აღნიშნული მუხლის განმარტებისას იურიდიულ დოქტრინაში გაანალიზებულია არამართლზომიერი ზეგავლენის ფარგლები, რომლის თანახმადაც: „არამართლზომიერი უპირატესობის დიაპაზონი არის ფართო, უმეტესწილად ის შეიძლება იყოს რაღაც მატერიალური და ძვირფასი (ღირებულებული), როგორცაა, მაგალითად: ფული, ძვირფასი ნივთები და ა.შ. მაგრამ ასევე შეიძლება იყოს არამატერიალური სარგებლის ისეთი სახე, როგორცაა: შიდა მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, სექსუალური ან სხვაგვარი ხასიათის კეთილგანწყობა, მფარველობა“.²³ ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლში²⁴ დანაშაულის საგნად განსაზღვრულია გაუმართლებელი უპირატესობა, რაც, თავისი შინაარსით, მოიცავს როგორც მატერიალურ, ასევე არამატერიალურ სიკეთეს.

კლასიკური ზეგავლენით ვაჭრობისათვის უჩვეულო ქმედებათა აღნიშნულ დანაშაულად აღიარების კიდევ ერთ შემთხვევას ითვალისწინებს უნგრეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 299-ე მუხლი რომელსაც ეწოდება **ფუნქციის ბოროტად გამოყენება**. აღნიშნული მუხლის დისპოზიცია ფორმულირებულია შემდეგნაირად, კერძოდ: „იმ პირის მიერ, რომელიც ამტკიცებს საჯარო მოხელის ქმედებებზე ზეგავლენის განხორციელების შესაძლებლობას, არაკანონიერი უპირატესობის მოთხოვნა ან მიღება თავისთვის ან სხვა პირის სასარგებლოდ, ასევე ამგვარი სახის შეთავაზებაზე თანხმობის გამოხატვა.“²⁵

აქვე აღსანიშნავია 299-ე მუხლის – ფუნქციის ბოროტად გამოყენების (პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა) მეორე პუნქტი,²⁶ რომელიც ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევას, როდესაც პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე ამტკიცებს, რომ მას შეუძლია საჯარო მოხელის მოსყიდვა, მოხელეზე ქრთამის საგნის გადაცემის საშუალებით. ასევე ამ მუხლის ფარგლებშია გათვალისწინებული ისეთი ვითარება, როდესაც პირი აცხადებს, რომ თითქოს ის არის

²¹ *Philipp J.*, The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws. University of the Western Cape, 2009, 40.

²² United Nations Convention against corruption. New York 2004, <https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf> [10.05.2023].

²³ *Philipp J.*, The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws, University of the Western Cape, 2009, 15.

²⁴ ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენცია.“ სტრასბურგი, 27/01/1999.

²⁵ იქვე.

²⁶ Criminal Code of Hungary, 25/06/2012, <https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/hun/2013/hungary_criminal_code_2012_html/Hungary_Criminal_Code.pdf> [29.05.2022].

საჯარო მოხელე. ხსენებული ორივე შემთხვევა, თავისი არსითა და ფუნქციური დანიშნულებით, არ მიეკუთვნება კლასიკური ზეგავლენით ვაჭრობის დანაშაულს, რადგან ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლითა და მისი განმარტებითი ბარათიდან ცალსახად გამომდინარეობს, რომ პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე მოხელის დასარწმუნებლად, ერთგვარ „იარაღად“ იყენებს მხოლოდ მოხელესთან არსებულ მისი პირადი ხასიათის ურთიერთობას/დამოკიდებულებას.

ამასთან დაკავშირებით შევაფასოთ შემდეგი ორი შემთხვევა:

1. განვიხილოთ ისეთი ვითარება როდესაც სახეზეა 299-ე მუხლის მეორე პუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევა. კერძოდ, ვასო უმტკიცებს ივანეს, რომ მას შეუძლია მოხელის მოსყიდვა, „ამ მომსახურების გასაწევად“ კი ითხოვს გარკვეულ საფასურს როგორც თავისთვის, ისე მოხელეზე გადასაცემად, რათა შეხვდეს მოხელეს გადასცეს ქრთამის საგანი და დაარწმუნოს იგი ივანეს სასარგებლო ქმედების განხორციელებაზე ან ასეთი ქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავებაზე. თუ ვასო და ივანე ამის თაობაზე შეთანხმდებიან, როგორც აღინიშნა, მოცემული ქმედება (ვასოს მტკიცება, რომ მას შეუძლია მოხელის მოსყიდვა), უნგრეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობით მიიჩნევა პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად.

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის თანახმად კი, თუ ივანე დათანხმდება ვასოს შეთავაზებას, გადაუხდის მას „მომსახურების საფასურს“ და ასევე მისცემს მოხელეზე ქრთამის სახით გადასაცემ თანხასაც, ეს ქმედება შესაძლოა დაკვალიფიცირდეს მაქსიმუმ ქრთამის მიცემის მომზადებად (სსკ-ის 18; 339-ე მუხ.), ხოლო იმ შემთხვევაში თუ ვასო მართლაც შესთავაზებს ან გადასცემს მოხელეს ფულს, სახეზე იქნება ქრთამის მიცემა. ასეთი კვალიფიკაცია განპირობებულია იმით, რომ ივანეს არანაირი სახის კავშირი არ აქვს მოხელესთან, კერძოდ, ივანე, მოხელესთან საკომუნიკაციოდ ვასოს, როგორც ინფორმაციის მიმწოდებელ შუამავალ რგოლს (არაპირდაპირ ქრთამის შეთავაზება ან მიცემა), კი არ იყენებს, არამედ ამ ურთიერთობაში ვასო, თავისი სახელით, პირადად, სთავაზობს მოხელეს ქრთამის საგანს და სთხოვს ივანეს სასარგებლოდ მისი სამსახურებრივი კომპეტენციის ფარგლებში არსებული ქმედების განხორციელებას. ამ სიტუაციაში, ივანე იქნება ქრთამის მიცემაში თანამონაწილე, კერძოდ, დამხმარე, ვინაიდან მან თავისი ქმედებით, ვასოსათვის ფულის გადაცემით, განზრახ შეუწყო ხელი დანაშაულის ჩადენას. ხოლო ვასო კი იქნება ქრთამის მიცემის უშუალო ამსრულებელი.

2. რაც შეეხება 299-ე მუხლის მეორე პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევას, როდესაც პირი იტყუება, რომ იგი თითქოსდა არის საჯარო მოხელე. საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით ამგვარი ქმედება დაკვალიფიცირდება არა ზეგავლენით ვაჭრობად, არამედ – თაღლითობად.

როგორც უკვე აღინიშნა, ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლიდან გამომდინარე, ზეგავლენით ვაჭრობა ფორმალური დანაშაულია, რაც გამოიხატება იმაში, რომ იგი დამთავრებულია მოხელეზე რეალური ან სავარაუდო ზეგავლენის განხორციელების შესახებ აქტიური და პასიური ზეგავლენით მოვაჭრეთა შეთანხმების მომენტიდან, მიუხედავად იმისა რეალურად განხორციელდა თუ არა ზეგავლენა ან განხორციელებული ზემოქმედების შედეგად დადგა თუ არა დაინტერესებული პირისათვის სასურველი შედეგი.

ბელგიის იურიდიულ დოქტრინაში სადავოა ზეგავლენით ვაჭრობის დამთავრების საკითხი. კერძოდ, საკამათოა ისეთი შემთხვევა, როდესაც თანამდებობის პირის მიერ ზეგავლენა დადასტურებულია, თუმცა ფაქტობრივად არ არის განხორციელებული ან როდესაც სავარაუდო ზეგავლენას არ მოჰყვება სასურველი შედეგი. ამასთან დაკავშირებით ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ თანამდებობის პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი პოზიციიდან განპირობებული ზეგავლენის რეალურად განხორციელების ფაქტი მიიჩნევა დამამძიმებელ გარემოებად და, შესაბამისად, ისჯება თავისუფლების აღკვეთის უფრო მაღალი ვადით.²⁷

მასასადამე, აღნიშნული გარემოება გვაფიქრებინებს იმას, რომ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობა დამთავრებულია მხარეთა შეთანხმების მომენტიდან, კერძოდ, თანამდებობის პირის მიერ მისთვის შეთავაზებულ სარგებელზე დათანხმების მომენტიდან ან თანამდებობის პირის მიერ ამგვარი სარგებლის მოთხოვნისა და დაინტერესებული პირის (აქტიური ზეგავლენით მოვაჭრე) მიერ ამ მოთხოვნაზე თანხმობის გამოცხადების მომენტიდან, მიუხედავად იმისა ზეგავლენა რეალურად განხორციელდა თუ არა. ხოლო ზეგავლენის რეალურად განხორციელება კი მიიჩნევა არა ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობის დამაფუძნებელ, არამედ – მხოლოდ მის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად.

ვფიქრობ, რომ აღნიშნული მიდგომა სავსებით მართებულია, ვინაიდან მოხელეზე ზეგავლენის რეალურად განხორციელებით მნიშვნელოვნად იზრდება სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის საფრთხე, ამდენად აღნიშნული ქმედებისათვის საკანონმდებლო დონეზე გათვალისწინებული უნდა იყოს უფრო მკაცრი სასჯელი.

3. ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის საწინააღმდეგო არგუმენტების ანალიზი

ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლში ზეგავლენით ვაჭრობის როგორც სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯადი ქმედების გამოცხადების მიუხედავად ზოგიერთ ევროპულ ქვეყანაში ზეგავლენით ვაჭრობა არ მიიჩნევა დანაშაულად. ამდენად, საინტერესოა ზეგავლენით ვაჭრობის, როგორც დანაშაულებრივი ქმედების, საწინააღმდეგო არგუმენტების სამართლებრივ და სოციალურ ჩრილში განხილვა. ამ მიმართულებით ძირითადად გამოიყოფა სამი არგუმენტი. განვიხილოთ თითოეული მათგანი:

პირველი არგუმენტი გახლავთ ის, რომ ზოგიერთ სახელმწიფოს აქვს ზეგავლენით ვაჭრობის მსგავსი ქმედების საკანონმდებლო დებულებები, რომლებსაც ისინი საკმარისად მიიჩნევენ ზეგავლენით ვაჭრობის ქმედებათა სისხლისსამართლებრივი წესით შეფასებისას. მაგალითად, გერმანიამ ზეგავლენით ვაჭრობა ცალკე დანაშაულად არ გაითვალისწინა, თუმცა გერმანიის ხელისუფლება ვარაუდობს, რომ ზოგიერთმა დანაშაულმა, მაგალითად, როგორცაა „სანარმოში ნდობის დარღვევა“, შესაძლოა, გარკვეულწილად მოიცვას ზეგავლენით ვაჭრობის ქმედებაც.²⁸ აქვე უნდა ხაზი უნდა გაესვას იმ ფაქტს, რომ გერმანიამ ოფიციალური დათქმა არ გააკეთა ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის

²⁷ *Philipp J., The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws, University of the Western Cape, 2009, 43-44.*

²⁸ *Slingerland W., Trading in Influence: Corruption Revisited, Saxion University, 2010, 3, <https://www.law.kuleuven.be/integriteit/egpa/egpa2010/slingerland_trading-in-influence.pdf> [28.05.2023].*

კონვენციის“ მე-12 მუხლზე, თუმცა, როგორც აღინიშნა, ეს ქმედება ცალკე დანაშაულად არ არის აღიარებული.

ასევე, ნიდერლანდების სამეფოშიც არ მომხდარა ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაცია. მათი განმარტებით, „მექრთამეობის მომწესრიგებელი კანონმდებლობა, მისი მცდელობისა თუ თანამონაწილეობის ინსტიტუტის ჩათვლით, საკმარისად უზრუნველყოფს სახელმწიფო აპარატის დაცვას არასანქცირებული ზეგავლენისაგან და, აქედან გამომდინარე, საჭიროდ არ მიაჩნიათ აღნიშნული ქმედების სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე დანაშაულად გათვალისწინება. აღნიშნულ საკითხზე ანალოგიური მიდგომა არსებობს ასევე დანიაშიც. მათი შეხედულებით, „ზეგავლენით ვაჭრობა ნაწილობრივ შერწყმულია კერძო სექტორში არსებულ მექრთამეობის დანაშაულთან, თანამონაწილეობის ასპექტში“.²⁹

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ „ზეგავლენით ვაჭრობის დანაშაულის შემთხვევაში, აქ აქცენტი გადატანალია არა უშუალოდ მოხელეზე, არამედ იმ პირზე, რომელიც პირადი სარგებლის მიღების საფუძვლით შეეცდება მოხელეზე არამართლზომიერო ზეგავლენის მოხდენას, ხოლო, თუ მოხელე მოექცევა აღნიშნული ზეგავლენის ფარგლებში და მიიღებს უკანონო გადაწყვეტილებას, იგი პასუხისგებაში მიეცემა არა უშუალოდ ქრთამის აღებისათვის, არამედ – სამოხელეო დანაშაულის სხვა მუხლით (მაგალითად, სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება ან სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება). აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ზეგავლენით ვაჭრობა სწორედ იმიტომ არ წარმოადგენს კორუფციული დანაშაულის კლასიკურ სახეს, რომ ამ შემთხვევაში უშუალოდ მოხელე არაა ჩართული კორუფციულ გარიგებებსა და სარგებლის მიღების პროცესებში. იმისათვის, რომ მექრთამეობა იყოს სახეზე, აუცილებელია იკვეთებოდეს აღნიშნული დანაშაულის მთავარი ფიგურანტის – მოხელის უშუალო მონაწილეობა კორუფციულ პროცესებში, ეს უკანასკნელი კი ცალსახად არ იკვეთება ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობაში. ამდენად, ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობის არარსებობის შემთხვევაში, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მიღმა რჩებიან ის პირები, რომელთა ძალისხმევითაც მოხელემ განახორციელა უკანონო ქმედება კერძოდ, სხვა სამოხელეო დანაშაული (მაგრამ არა ქრთამის აღება). აღნიშნულთან დაკავშირებით შეიძლება გაჩნდეს მოსაზრება, რომ ამ პირების ქმედება შეფასდეს მოხელის მიერ ჩადენილ სხვა სამოხელეო დანაშაულში თანამონაწილეობად, მაგალითად, ორგანიზატორობად ან წამქეზებლობად. თუმცა, აღნიშნული პრობლემის ამგვარად, ვინრო ასპექტში, განხილვა გაუმართლებელია და ვერ უზრუნველყოფს, ზეგავლენით ვაჭრობის მუხლით გათვალისწინებულ სამართლებრივ სიკეთეთა ეფექტურ დაცვას. კერძოდ, ზეგავლენით ვაჭრობის ქმედებათა კრიმინალიზაციის სამართლებრივი მნიშვნელობა და მისი სახელმწიფო-ზე/საზოგადოებაზე მავნე ზემოქმედების ფარგლები გაცილებით ფართოა კონკრეტულ სამოხელეო დანაშაულის ჩადენასთან შედარებით. ზეგავლენით ვაჭრობა მოიცავს კორუფციული ფონის შექმნისა და განვითარების ხელშემწყობ ქმედებათა სისტემურ ჯაჭვს, რომელიც ძირს უთხრის დემოკრატიული სახელმწიფოს ადმინისტრაციული აპარატის პრესტიჟსა და მის ეფექტურ ფუნქციონირებას. ზეგავლენით მოვაჭრის ქმედებათა სხვა დანაშაულში თანამონაწილედ მიჩნევის შემთხვევაში, აღნიშნული პირი სს-ვი წესით დაისჯება

²⁹ გამხიტაშვილი გ., მექრთამეობისა და ზეგავლენით ვაჭრობის გამიჯვნის პრობლემატური ასპექტები, ჟურნ. „სამართლის მაცნე“, #4, 2021, 134.

მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ კი იგი მართლაც მოახდენს ზეგავლენას მოხელეზე ანუ დაარწმუნებს მას დანაშაულის ჩადენაში. ხოლო, თუ ამაოდ ეცდება ზეგავლენის მოხდენას (ნარუმატებელი ნაქეზება) ამ შემთხვევაში მას შეიძლება სს-ვი პასუხისმგებლობა დაეკისროს მაქსიმუმ მხოლოდ დანაშაულის მომზადებისათვის. შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მიღმა დარჩება ის ვითარება, როდესაც პირი ამტკიცებს ან ადასტურებს მოხელეზე ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობას, რისთვისაც იღებს არამართლზომიერ უპირატესობას, თუმცა საბოლოოდ არც კი ეცდება მოხელეზე ზეგავლენის განხორციელებას. ამ ეტაპზე იმთავითვე უკვე ხელყოფილია სამართლებრივი სიკეთე – სახელმწიფო აპარატის პრესტიჟი, თუმცა ეს ქმედება ველარ ექცევა შესაბამისი სს-ვი დაცვის არეალში. აღნიშნული კი, თავის მხრივ, ასევე ნაახალისებს აქტიური ზეგავლენით ვაჭრობას, რაც საბოლოოდ ხელს შეუწყობს სახელმწიფოში კორუფციული ატმოსფეროს ჩამოყალიბებას.

ამ შემთხვევაში ამ პირების მექრთამეობაში შუამავლად მიჩნევა და მათი ქმედების თანამონაწილეობად დაკვალიფიცირება სამართლებრივად უსაფუძვლოა, ვინაიდან სახეზე არ გვყავს მექრთამეობის სუბიექტი – მოხელე, ურომლისოდაც აღნიშნული შემადგენლობა არ არსებობს. ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, უნდა აღინიშნოს, რომ მექრთამეობა თავისი კლასიკური გაგებით არ მოიცავს ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობის ნიშნებს, ამდენად, ამ უკანაქსნელის ცალკე დანაშაულად სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობა აუცილებელია.³⁰

მეორე არგუმენტად მიჩნეულია ლობიზმისა და ზეგავლენით ვაჭრობის ერთმანეთისაგან მკაფიოდ გამიჯვნის პრობლემატიკა. გაერთიანებულმა სამეფომ სწორედ ამ საფუძვლით არ გამოაცხადა ცალკე დანაშაულად ზეგავლენით ვაჭრობა, მათი შეხედულებით ამგვარი გადანყვებულება საფრთხეს შეუქმნის კანონით აღიარებულ ლობისტურ საქმიანობებს.³¹ ბელგიის პარლამენტის საკანონმდებლო კომისიამ მხარი არ დაუჭირა **კერძო პირის მიერ პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის**, როგორც ცალკე დანაშაულად გამოცხადების ინიციატივას, რადგან მათი განმარტებით საფრთხე შეექმნება ყველა ისეთ საკონსულტაციო პროფესიას მაგალითად, როგორიცაა: ლობიზმი, იურიდიული მომსახურება, სწორედ ზეგავლენის არსის განუსაზღვრელობისა და მისი ფართო მასშტაბიანობიდან გამომდინარე.³²

შვეიცარიის კანონმდებელმაც საბოლოოდ უარი განაცხადა ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციაზე, რადგან მათი განმარტებით ეს გამოიწვევს ლობისტური საქმიანობის მარტივი ფორმების დაუსაბუთებელ კრიმინალიზაციას.³³

ზემოაღნიშნული არგუმენტის სამართლებრივი და სოციალური მიზანშეწონილობის საკითხის გასარკვევად, აუცილებელია ლობიზმისა და ზეგავლენით ვაჭრობის არსისა და ფუნქციური დანიშნულების მკაფიო განსაზღვრა. ლობირება შეიძლება მოაზრებულ იქნეს როგორც დარწმუნების მნიშვნელოვანი საშუალება. ამ თვალსაზრისით ინფორმაციის გაცვლა წარმოადგენს ლობისტისა და პოლიტიკოსის ურთიერთობის მთავარ არსს. ლობისტი

³⁰ გამხიტაშვილი გ., მექრთამეობისა და ზეგავლენით ვაჭრობის გამიჯვნის პრობლემატური ასპექტები, ურნ. „სამართლის მაცნე“, #4, 2021, 135.

³¹ *Slingerland W.*, Trading in Influence: Corruption Revizited, Saxion University, 2010, 4, <https://www.law.kuleuven.be/integriteit/egpa/egpa2010/slingerland_trading-in-influence.pdf> [28.05.2023].

³² *Philipp J.*, The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws, University of the Western Cape, 2009, 48.

³³ იქვე.

ავრცელებს ძვირადღირებულ ინფორმაციას და სტრატეგიულად ავრცელებს მას, რათა დაარწმუნოს პირი მისთვის სასურველი გადაწყვეტილების მიღებაში.³⁴

ამდენად, ზეგავლენით ვაჭრობის, როგორც დამოუკიდებელი დანაშაულის, არსებობის მიზანშეწონილობის გასამართლებლად აუცილებელია მკაფიოდ დადგინდეს მათ შორის განმასხვავებელი ნიშნები. იქიდან გამომდინარე, რომ ზეგავლენით ვაჭრობა, თავის მხრივ, ქმნის კორუფციულ ფონს,³⁵ ზეგავლენით ვაჭრობისა და ლობიზმის მკაფიოდ გასამიჯნად, პირველ რიგში, აუცილებელია ზოგადად კორუფციისა და ლობისტური საქმიანობების ურთიერთდამოკიდებულების ანალიზი. „ლობიზმისა და კორუფციის მნიშვნელოვან განმასხვავებელ ნიშნად შეიძლება მივიჩნიოთ მათი განხორციელების ფორმები. ლობიზმი ძირითადად ინფორმაციის გაცვლას, დარწმუნებასა და კანონმდებლობით დაშვებული სხვა ხერხების გამოყენებას გულისხმობს, მაშინ როცა კორუფცია ფულის ან სხვა სარგებლის გადაცემას გულისხმობს.“³⁶ ამდენად, ლობისტური საქმიანობა, თავისი არსით, სწორედაც რომ ზეგავლენის მოხდენას ისახავს მიზნად, თუმცა მისი განხორციელების ფორმა/მეთოდი მკვეთრად განსხვავდება ზეგავლენით ვაჭრობისაგან.

კერძოდ, ლობისტური საქმიანობა გულისხმობს მართლზომიერ ზეგავლენას, ზეგავლენით ვაჭრობაში კი საუბარია სწორედ არამართლზომიერი, არაკანონიერი ზემოქმედების განხორციელებაზე. მათ შორის კი ძალიან დიდი შინაარსობრივი სხვაობაა. ლობისტური საქმიანობის პროცესში განხორციელებული ზეგავლენა, როგორც გადმობირების/დარწმუნების ბერკეტი, კანონიერია იმდენად, რამდენადაც ძირითადად იგი მიზნად ისახავს სწორედ სახელმწიფოებრივი/სოციალური მნიშვნელობის მქონე საკითხების გადაწყვეტას, რომელსაც საფუძვლად უდევს სწორედ ამ თემასთან დაკავშირებული პროფესიული, ანალიტიკური მსჯელობა და რელევანტური არგუმენტები. ამდენად, აქ სახეზეა ორი მხარის, ლობისტისა და გადაწყვეტილების მიმღები პირ(ებ)ის, ერთგვარი ინტელექტუალური შეჯიბრი, პაექრობა, რომელიც მიმდინარეობს მხოლოდ განსახილველი საკითხის ირგვლივ, დაკავშირებულია მის ფუნდამენტურ ელემენტებთან და საბოლოოდ მიღებული გადაწყვეტილება წარმოადგენს სწორედ ამ საგანმანათლებლო/ანალიტიკური სამუშაო პროცესის რელევანტურ ნაყოფს. ზეგავლენით ვაჭრობის შემთხვევაში კი ქმედების არამართლზომიერება გამომდინარეობს სწორედ იმ გარემოებიდან, რომ ამ შემთხვევაში პასიური ზეგავლენით მოვაჭრე, მიღებული ფულის ან სხვა სარგებლის სანაცვლოდ, მოხელესთან მიმართებით იყენებს სწორედ მის პირად დამოკიდებულებას (ნაცნობობა, მეგობრობა, ნათესაობა და ა.შ.), სპეკულირებს რა მოხელესთან თავისი „ახლობლური სტატუსით“ და ცდილობს მის დაყოლიებას კონკრეტული ქმედების ჩადენისაკენ ან მისგან თავის შეკავებისაკენ. სწორედ ეს ხერხი სძენს ზეგავლენას არამართლზომიერების ხასიათს. აქ მთავარი ის გარემოებაა, რომ ზეგავლენით მოვაჭრის ძირითადი ბერკეტი არის სწორედ მოხელესთან არსებული ურთიერთობა, რომელიც გამოყენებულია მოხელის დასარწმუნებლად და საბოლოოდ კანონსაწინააღმდეგო მიზნის მისაღწევად. ლობისტური საქმიანობისას კი ლობისტის მთავარი „იარაღი“ არის მისი ინტელექტი/ცოდნა კონკრეტულ საკითხთან

³⁴ იქვე, 20.

³⁵ ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი მე-2, მე-7 გამოც., 2020, 410.

³⁶ გოგბერძე გ., სადოქტორო ნაშრომი თემაზე: ლობიზმი და მისი რეგულირების სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2012, 66.

მიმართებით, რაც გამოიხატება წონადი არგუმენტების წამოყენებასა და ამ საშუალებით პირის დარწმუნებაში.

ზეგავლენით ვაჭრობის შემთხვევაში კი ზეგავლენით მოვაჭრეს საერთოდ არ აინტერესებს გადასაწყვეტი საკითხის არსი, მისი სამომავლო შედეგები და ა.შ. იგი მექანიკურად მიისწრაფვის მხოლოდ აქტიური ზეგავლენით მოვაჭრის ინტერესების დაკმაყოფილებისაკენ, რისთვისაც იყენებს მხოლოდ მოხელესთან არსებულ ურთიერთობას და არა გადასაწყვეტი საკითხის მიმართ მის პროფესიულ ცოდნას/გამოცდილებას. ამ დროს მოხელის გადაწყვეტილება ეფუძნება არა ობიექტური არგუმენტების გაანალიზების შედეგს, არამედ – თავისი ახლობლის სურვილებს. კონკრეტული პირები სარგებლობენ ლობისტური საქმიანობით სწორედ იმ მიზნით, რომ ლობისტებმა ამ პირთა ჯგუფისათვის საინტერესო საკითხები/პრობლემები/მოსაზრებები პროფესიონალურ დონეზე გააცნონ საკანონმდებლო/აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლებს და იმსჯელონ მათი გადაჭრის სამართლებრივ გზებზე. ლობისტები არიან აღნიშნული პირების ერთგვარი შუამავლები/წარმომადგენლები სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობაში. ამ ასპექტით, ლობისტური საქმიანობა ძალიან ემსგავსება იურიდიული მომსახურების განევას, რადგან ამ შემთხვევაშიც ადამიანი, იურიდიული მომსახურების განვების სანაცვლოდ, გარკვეულ თანხას უხდის ადვოკატს, რათა მან წარადგინოს და დაიცვას მისი ინტერესები სასამართლოსა თუ სხვა ნებისმიერ მესამე პირებთან ურთიერთობაში.

ამ თვალსაზრისით ადვოკატიც ცდილობს ზეგავლენის მოხდენას სასამართლოზე, მისი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის სასარგებლო გადაწყვეტილების მიღების მიზნით, რაც სავსებით კანონიერი ქმედებაა. ამ შემთხვევაში მთავარია, რომ განხორციელდეს მართლზომიერი ზეგავლენა, რაც გულისხმობს იმას, რომ ადვოკატმა თავისი კლიენტის ინტერესების დასაცავად უნდა იმოქმედოს მხოლოდ სამართლებრივ ფარგლებში, კერძოდ, მან უნდა გამოიყენოს საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი დაცვის ყველა კანონიერი ხერხი და საშუალება. ამდენად, როგორც ადვოკატს, ასევე ლობისტური საქმიანობის განმახორციელებელ პირს, ევალება თავისი პროფესიული მოვალეობის კანონიერად განხორციელება. უკეთუ, მათ ქმედებაში გამოვლინდება რომელიმე დანაშაულის ნიშნები, ისინი პასუხს აგებენ შესაბამისი მუხლით.

ამდენად, საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ზეგავლენით ვაჭრობასა და კანონიერ ლობისტურ საქმიანობას შორის, მათი განხორციელების ფორმებიდან გამომდინარე, არსებობს მკაფიო განსხვავება. ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაცია ხელს არ უშლის კანონიერი ლობისტური თუ სხვა საკონსულტაციო საქმიანობების ეფექტური განხორციელების პროცესს. პირიქით, აღნიშნული ქმედების კრიმინალიზაციით მკაფიო ზღვარი გაივლო მართლზომიერ და არამართლზომიერ ზეგავლენას შორის, რაც უფრო მეტად აკონკრეტებს ლობისტური თუ სხვა საქმიანობების მართლზომიერად განხორციელების სამართლებრივ ფარგლებს.

მესამე არგუმენტად კი მიუთითებენ ზეგავლენით ვაჭრობის დებულების რთულ სტრუქტურასა და სიცხადის ნაკლებობაზე. მაგალითად, დანიის ხელისუფლებამ ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციაზე უარი განაცხადა დანაშაულის რთული სტრუქტურის გამო, თუმცა ოფიციალურად არ განუმარტავთ, თუ რას გულისხმობენ მასში.³⁷

³⁷ *Slingerland W.*, *Trading in Influence: Corruption Revizited*. Saxion University, 2010, 4, <https://www.law.kuleuven.be/integriteit/egpa/egpa2010/slingerland_trading-in-influence.pdf> [28.05.2023].

შვედეთის ხელისუფლების აზრით, არც ევროპის საბჭოს კონვენციის მე-12 მუხლში და არც განმარტებით ანგარიშში ნათლად არ არის მოცემული „არამართლზომიერი ზეგავლენის“ არსი, რის გამოც მათთვის რთულია ამ დანაშაულის ზუსტი დისპოზიციის განერა სისხლის სამართლის კოდექსში.³⁸

ამასთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ ევროპის საბჭოს კონვენციამ შექმნა ზეგავლენით ვაჭრობის შემადგენლობის ძირითადი სტრუქტურა, რომელშიც მკაფიოდაა განერილი დანაშაულის არსი, ფუნქციური დანიშნულება და მისი ძირითადი განსხვავება მექრთამეობისაგან. დანარჩენი საკითხები კი როგორცაა მაგალითად: ზეგავლენის არსი და ფარგლები, ქმედების სუბიექტები, მოსყიდვის საგანი და ა.შ. უნდა დარეგულირდეს კონკრეტული სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობით, ამ სახელმწიფოში არსებული სოციალურ/პოლიტიკური ფაქტორების გათვალისწინებით.

4. დასკვნა

წინამდებარე სტატიაში ზეგავლენით ვაჭრობის ინსტიტუტი განხილულ იქნა ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლისა და რამდენიმე ქვეყნის სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის შედარებითსამართლებრივი ანალიზის ქრილში. ზოგადად, უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპის საბჭოს კონვენციის მე-12 მუხლი გთავაზობს ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის კონსტიტუციურ ასპექტებს, ერთგვარ მკაფიო ნიმუშს, რომელიც, თავის მხრივ, მისი მთავარი სამართლებრივი ღირებულების დაცვით, უნდა აისახოს ეროვნულ სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობაში, თითოეული ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკური ვითარების გათვალისწინებით.

ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენციის“ მე-12 მუხლი დასჯადად აცხადებს როგორც აქტიურ, ასევე პასიურ ზეგავლენით ვაჭრობას, ამასთანავე აღნიშნული ქმედებების ჩამდენი სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სუბიექტი, როგორც კერძო პირი, ისე საჯარო მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება პასიური ზეგავლენით ვაჭრობის სუბიექტად, თუ არამართლზომიერი ზეგავლენის განხორციელების ფაქტობრივი შესაძლებლობა გამომდინარეობს სხვა მოხელესთან მხოლოდ მისი პირადი ხასიათის ურთიერთობიდან და არა მისი თანამდებობრივი სტატუსიდან/ავტორიტეტიდან. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს პასიურ მექრთამეობად, ვინაიდან სახეზეა სწორედ მოხელის მიერ თავის სამსახურებრივ მდგომარეობასთან დაკავშირებული პრივილეგიების, როგორც სხვა მოხელეზე ზეგავლენის განხორციელების ერთგვარი ბერკეტის, გამოყენების ფაქტი.

გარდა აღნიშნულისა, ასევე მნიშვნელოვანია მოკლედ გაანალიზდეს ზეგავლენით ვაჭრობის კრიმინალიზაციის სანინააღმდეგო არგუმენტები. ერთ-ერთ ასეთ არგუმენტად გვევლინება მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ აქტიური და პასიური მექრთამეობა თავის თავში მოიცავს ზეგავლენით ვაჭრობის დანაშაულის ნიშნებს. ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ პასიური მექრთამეობის სუბიექტი არის მოხელე, რომელიც „ყიდის“ თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას, რაც გამოიხატება იმაში, რომ გადასაწყვეტი საკითხი შედის

³⁸ იქვე.

სწორედ მის უშუალო კომპეტენციაში ან/და იყენებს მის სამსახურებრივ სტატუსს სხვა მოხელეზე ზეგავლენის მოსახდენად.

ზეგავლენით ვაჭრობის შემთხვევაში კი აქტიური ზეგავლენით მოვაჭრისათვის სასურველი გადაწყვეტილების მიღების ბერკეტი გააჩნია არა პასიური ზეგავლენით მოვაჭრეს, არამედ არამართლზომიერი ზეგავლენის ადრესატს – მოხელეს. ზეგავლენით ვაჭრობა კი, თავისი არსითა და გამოვლინების ფორმებით, ცალსახად არ ექცევა კლასიკური მექრთამეობის სამართლებრივ არეალში, იგი სცილდება მის ფარგლებს, რის გამოც საჭირო გახდა ზეგავლენით ვაჭრობის, როგორც კორუფციული ფონის ხელშემწყობი ქმედების, ცალკე დანაშაულად გამოცხადების აუცილებლობა.

ზეგავლენით ვაჭრობასა და ლობისტური საქმიანობის ურთიერთმიმართების საკითხთან დაკავშირებით კი ცალსახად უნდა აღინიშნოს, რომ ისინი, თავიანთი დანიშნულებითა და გამოვლინების ფორმებით, მკვეთრად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. რაც გამოიხატება იმაში, რომ ზეგავლენით ვაჭრობის დროს სახეზეა ხელისუფლების წარმომადგენელზე, პირადი ხასიათის ურთიერთობის გამოყენებით, **არამართლზომიერი ზემოქმედების განხორციელების ფაქტი**, ლობისტური საქმიანობა კი არსებითად გულისხმობს კანონით დადგენილი პროცედურების მეშვეობით, სათანადო არგუმენტების განხილვისა და აზრთა ურთიერთგაცვლის საფუძველზე, სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლების დარწმუნებას სასურველი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით.

ბიბლიოგრაფია:

1. *გამხიტაშვილი გ.*, მექრთამეობისა და ზეგავლენით ვაჭრობის გამიჯვნის პრობლემატური ასპექტები. *ჟურნალი სამართლის მაცნე*, #4, თბ., 2021, 130-135.
2. *გოგიბერიძე გ.*, სადოქტორო ნაშრომი თემაზე: ლობიზმი და მისი რეგულირების სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2012, 66.
3. *ლეკვიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი მე-2, მე-7 გამოც., თბ., 2020, 410-413.
4. ევროპის საბჭოს „კორუფციაზე სისხლის სამართლის კონვენცია“, სტრასბურგი, 27.01.1999.
5. Criminal Code of Hungary. 25/06/2012. <https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/hun/2013/hungary_criminal_code_2012_html/Hungary_Criminal_Code.pdf> [29.05.2023].
6. Criminal Code of Spain, 23/11/1995. <https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/Documentacion/Publicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf> [10.05.2022].
7. Penal Code of France, 22.07.1992. <https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/french_penal_code_html/french_penal_code.pdf> [20.05.2023].
8. *Philipp J.*, The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws. University of the Western Cape, 2009, 20, 35-36, 39, 40, 43-44 48.
9. *Hollan M.*, Trading in Influence: Requirements of the Council of Europe Convention and the Hungarian Criminal Law, *Acta Juridica Hungarica*, Vol. 52, # 3, 2011, 244-245.
10. *Slingerland W.*, Trading in Influence: Corruption Revisited, Saxion University, 2010, 3-4 <https://www.law.kuleuven.be/integriteit/egpa/egpa2010/slingerland_trading-in-influence.pdf> [28.12.2022].